

מבחן ליחס האמיתי לתורה שממנו צומח אחר כך מקדש ה'

(בדומה למבחן המנבל עצמו על דברי תורה)

1. משנה ד - פה היא דרקה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחי צער תחיה ובתורה אתה עמל אם אתה עשה כן אשריך וטוב לך (תהלים קכח ב) אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. אל תבקש גדלה לעצמך, ואל תחמוד כבוד, יותר מלמודך עשה, ואל תתאנה לשלחנם של שרים, ששלחנך גדול משלחנם וכתרך גדול מכתרם, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעלתך:

2. פרוש תפארת ישראל

פת במלח תאכל - פי' אפי' אין לך מה לאכול אלא פת במלח אל תמנע מלעסוק בתורה: (רע"ב) **כך היא דרכה של תורה** - ר"ל כך הוא אופן התחלת הלימוד, אף שלבסוף ינחל כל טובות שבעולם, ואינו זוכה להטובות ההם כשיתחיל ללמוד מתוך עידון והתרשלות. **ומים במשורה תשתה** - ר"ל במדה, דגם המים לשתייתו לא יהיה לו ברווח: **ועל הארץ תישן** - בלי כר: **וחי צער תחיה** - ר"ל עם צרת הנפש, ככעס, יגון, ודאגות: **אשריך בעוה"ז וטוב לך לעולם הבא** - כי אז אתה הוא האיש שדברנו ממנו לעיל שמוכתר לבסוף עם כל טוב הארצי והשמיימי: **ואל תחמוד כבוד** - להתכבד בתורתך שמתוך כך נראה כאילו אתה עושה שלא לשמה: (רע"ב) **גדולה לעצמך**. אף שהבטחתיך בכל הטובות הנ"ל, לא תבקש גדולת הנפש להציץ בעולם העליון בסודות הנעלמות וגם לא גדולת והצלחת הארצי, לשאל איה הם כל הבטחות שתבטחוני: **אל תבקש גדולה**. לרדוף אחר השררה: (רש"י) **לשלחנם של מלכים**. ר"ל שתרצה שתשיג כל הצטרכותיך בלי יגיע כמלך: **ששלחנך גדול משלחנם** - הוא השכר שתקבל על למודה של תורה: (רע"ב) **שכר פעולתך**. דסוף הכבוד לבוא:

3. כך היא דרכה של תורה - שבת ל:

אמר רב גידל אמר רב: כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מלאות מר (מרירות) מחמת אימת רבו, תכונה, כפי שנאמר: "שפתותיו שושנים נוטפות מור עבר" (שיר השירים ה, יג) ודרש: אל תקרי "מור עבר", אלא מר עבר. וכן אל תקרי תקרא "שושנים" אלא ששונים, כלומר, השפתיים השונות בתורה צריכות להיות מלאות מרירות. (ולא שמחה של מצוה) לא קשיא הא ברבה והא בתלמיד

4. עין איה שבת ב, קא' - באמת האלהים עשה את האדם ישר והתכונה האמיתית

שבטבע הנפש האנושית היא מתאמת מאד לדרישת החכמה והדעת. א"כ השמחה וטוב-הלב בדרישת התורה היא נאותה מאד למצב הנפש, וראוי הוא לפי זה שתמיד יהיה העסק בתורה שעשוע לנפש ושמחה ללב. אמנם עלינו שלא לשכח כי כבר אין אנו מוצאים את האדם ע"פ טבעו הטהור האמיתי, עונותינו ועונות אבותינו קלקלו כבר את טעמנו הטבעי הטהור, עד שהחשק הטוב להשכיל ולהיטיב בטבע סר מעלינו, ותחתיו נקשרה בלבבנו אולת וחשך של הוללות וכל חמדת עין חיצונה, שהוא ההיפך מדרישת החכמה ודעת אלהים אמת. עד אשר

בראשית לימודינו נמצא ע"פ רוב את הלימודים היותר יקרים ועקריים הפוכים הרבה לטבענו הגס והנמוך, אשר לא די שלא נשבע שמחה ועונג מהם כ"א עוד ימררו את רוחינו ויהיו עלינו למשא. אלא שעלינו לדעת שאדם לעמל יולד, וכי רק בהתחלה, בטרם נבא אל עומק ים החכמה והדעת, תהי' לנו המלחמה וההכבדה הזאת, אבל אחרי התקדשנו כראוי בקדושת התורה אז תבא חכמה בלבנו ודעת לנפשנו ינעם, כי תשוב הנפש לטבעה הטהור להתענג על ד' ותורתו. ע"כ נואלו מאד אותם שרוצים לעשות את כל מדריגות הלימודים ג"כ לתלמידים הצעירים והמתחילים בערך של שעשועים. לא באופן כזה תבא חכמה בלב עיר פרא האדם בהולדו, רק חכמה שלמדתי באף היא שעמדה לי. אע"פ שיפה נעים ונאות מאד מצב השמחה, מילוי הרצון והשעשוע, בדברי תורה וחכמה, אמנם חלילה להיות בהולים על העונג הזה, שהוא הצד החיצון אל החכמה ואל דעת האמת בשעתו, לקנותו בלא עתו. זה החלק יסיר מהמתחיל את החפץ לעמול ולהתיגע ולעמוד על האמת, כי לא יוכל כלל להתאים העמל הגדול הנדרש לד"ת עם חפץ השמחה והעונג בתחילתו, מתנת אלהים זאת אינה נתונה כ"א לאותם שכבר יגעו הרבה והרגילו את נפשם בנועם אור האמת, עד שכל עמל נפש בדרישת התורה והדעת הוא מרבה להם ששון ועונג רב. ע"כ כשם שההם הוא הכח המועיל הרבה בפעולתו בעולם, מ"מ המתכוין ליהנות ממנו שלא לפי הכנתו הלא יהפך לו לרועץ, כן כל ת"ח היושב לפני רבו, והוא עדנה במצב המתחילים, שהוא עדיין זקוק לרב להעמידו על האמת והיושר בדרכי תורה, ואין שפתותיו נוטפות מר, הוא חפץ כבר שלא יהיו לו ד"ת לעמל, כ"א לבקש בהם את הנעים והשעשוע, תכוינה. הוא מתקרב אל אישה של תורה שלא כפי המדה המוכשרת לו, ויאבד בזה את כשרונו ואת התפתחות שכלו ויושר הגיונו, שיביארו לאחרית טובה ושמחה וגם עונג בבא עתו. השושנה היא היפה בפרחים המרהבת עין במראה החיצוני, הוד החכמה והעונג הנמשך ממנה לכל הוגה בה מה מזהיר הוא ונעים, אבל לא הזוהר החיצוני הוא העיקר בקנין כ"א הטוב הפנימי, השגת התוך והאמת, שיותר הוא נמשל למור, לבושם הטוב שהנשמה נהנית ממנו ממה שנמשל לשושנה המענגת רק החוש החיצוני. וזוהי חובת המתחיל, השונה, המתלמד לדעת (שרק) שהוא צריך להגיע אל התוך, אל העומק שבתורה, ושעבורה צריך הוא להיות מוותר הרבה משמחת לבבו ועינוגיו הטבעיים. ולא ידמה שימצא תיכף את העונג והשעשוע בתורה, כ"א יקבל עליו את מרירתה בהתחלה, מר עובר, אמנם עובר ולא מתמיד הוא המצב הזה, וסוף סוף תבא חכמה בלבו לשמחו ולעדנו, וירגיש מתקה ועדנה של תורה. אבל רק בתנאי שלא יחפוץ לקרא לד"ת זמירות, ולבקש בהם בעיקרם, גם בהתחלת לימודו, את הצד המענג והמשעשע, כאילו נועדו הדברים הקדושים שהעולם משותת עליהם רק לשמח שמחה ילדותית לכל ערלי לב. רק ע"י היגיעה וחיי צער שבהתחלה, יבאו אח"כ לדרך האורה המזהרת וסוגה בשושנים, ומנעמת את החיים בכל עונג, "מקוטרת מור ולבונה מכל אבקת רוכל". אמנם רק השפתים הנה הנוטפות את המר, כלומר הצד הפנימי של האדם מצד הנפש החכמה ונטיותיה, החכמה ערבה היא לנפש. אמנם הצד החיצוני, הכלים החמריים וההמשכה הטבעית אחרי נטיותיהם, הם שגורמים שבהתחלה יורגשו המרירות והעול מהלימוד והשינון, שצריך אמנם לקבלו באהבה בעבור התוצאות הטובות היוצאות מהסבל לקנות חכמה ודעת קדושים. "טוב לי כי עוניתי למען אלמד חוקיך." (תהילים קיט עא) (מצודת דוד - "טוב לי" - טובה היא בעיני אשר הייתי מענה עצמי בלמוד התורה המתשת כח למען אלמד תוכן עומק חוקיך כי הרעה הזאת הטבה היא)